

Riigikogu väliskomisjoni istungi protokoll nr 124

Tallinn, Toompea

Reede, 21. veebruar 2025

Algus 10.02, lõpp 11.08

Juhataja: Marko Mihkelson (esimees)

Protokollija: Kristiina Reinfeldt (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Maria Jufereva-Skuratovski, Eerik-Niiles Kross, Henn Põlluaas, Juku-Kalle Raid, Luisa Rõivas

Komisjoni ametnikud: Birgit Keerd-Leppik (nõunik-sekretariaadijuhataja), Ivar Mölder (nõunik)

Puudusid: Mart Helme, Ester Karuse ja Urmas Reinsalu

Kutsutud: välisminister Margus Tsahkna, välisministeeriumi poliitikavaldkonna nõunik Maris Soone ja ministeeriumi nõunik Mari-Liis Sulg (1-2 päevakorrapunkt); Riigikogu praktikandid Merlin Vettik ja Martina Kukk

Päevakord:

1. Eesti seisukohad 24. veebruaril 2025 toimuval Euroopa Liidu välisasjade nõukogu istungil
2. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvusvahelise Demokraatia ja Valimisabi Instituudi põhikirjaga ühinemise seaduse eelnõu (559 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

1. Eesti seisukohad 24. veebruaril 2025 toimuval Euroopa Liidu välisasjade nõukogu istungil

Margus Tsahkna sõnas, et 24. veebruaril 2025 toimub Brüsselis Euroopa Liidu (edaspidi EL) välisasjade nõukogu kohtumine. Päevakorras on Venemaa agressioon Ukraina vastu, olukord Lähis-Idas, Kongo Demokraatlik Vabariik ja Iraan. Samuti arutatakse Gruusia teemat. Enne kohtumist toimub 23. veebruaril ministrite õhtusöök, kus osalevad ka ÜRO Palestiina pagulaste abiorganisatsiooni UNRWA peavolinik P. Lazzarini ja ÜRO Lähis-Ida rahuprotsessi eriesindaja S. Kaag. Tsahkna tutvustas Eesti seisukohti ja vastas komisjoni liikmete küsimustele. Ta lisas, et arutelusid domineerivad USA poliitika ja Trumpi ning Putini roll. Eesti prioriteet on Ukraina toetamine ning EL-i välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja Kaja Kallas on algatanud mehhanismi, mis motiveeriks liikmesriike, kes ei anna sõjalist abi, panustama rahaliselt. Venemaa külmutatud varade kasutamine Ukraina toetuseks on keeruline, sest juunis võib Ungari EL-i sanktsioonide pikendamise blokeerida, mis võimaldaks Venemaal tagasi saada 300 miljardit eurot sõjapidamiseks. Eesti püüab kaasata teisi riike, et leida laiem lahendus.

Marko Mihkelson uuris, kas vastab tõele, et USA blokeeris G7 avalduse sõnastust, millega Venemaad nimetatakse agressorriigiks. **Margus Tsahkna** sõnul on rahvusvahelises poliitikas

palju infomüra, mida erinevad osapooled püüavad ära kasutada. Veel üks kriitiline teema on Ukraina presidendivalimised. USA survestab Zelenskit valimisi korraldama, kuigi see oleks sõjalukorras ebarealistlik ja nõrgendaks Ukraina kaitsevõimet. Praegune Ukraina põhiseadus ei võimalda valimisi sõja ajal ning nende korraldamine võiks viia olukorrani, kus sõjaväelased naasevad rindelt koju. See looks Putini jaoks ideaalse võimaluse sõda võita. Tsahkna rõhutas, et Euroopa peab selgelt toetama Ukrainat nii sõjaliselt kui ka poliitiliselt ning vältima otsuseid, mis nõrgendaksid Ukraina kaitsevõimet või tooksid kasu Venemaale. Rääkides Gruusiast tõdes Tsahkna, et Eesti, Läti ja Leenud koostavad uut reisikeelu sanktsiooninimekirja Gruusia suunal. Euroopa tasandil tegeldakse aga viisavabaduse äravõtmise mehhanismi käivitamisega, et saata selge sõnum Gruusia valitsusele ja rahvale. Ta selgitas mehhanismi reegleid lähemalt.

Eerik-Niilies Kross tõi välja, et Ukraina ja Gruusia teemad on omavahel seotud ning oluline on mõista, mis tegelikult toimub Kiievis ja USA poliitikas. Ta viitas sellele, et USA administratsioon on esitanud Ukrainale mineraalide leppe, mille Zelenski on tagasi lükanud. Samuti on toimunud varasemad kohtumised Saudi Araabias ja Venemaaga, kus Putini nõudmised on selged – NATO tagasitõmbumine ja võimalikud muud poliitilised järeleandmised. Krossi sõnul on suurim küsimus see, kas USA kavandab reaalselt kokkulepet Venemaaga, mis võiks jätta Euroopa tagaplaanile ja tuua kaasa täiendava surve Zelenskile. Trumpi toetajate sammud viitavad sellele, et surve Ukrainale suureneb, sealhulgas võimalikud uued sammud Zelenski vastu. Kui USA hakkab tõsiselt muutma oma kurssi ja piirama sõjalist toetust, võib see põhjustada paanikat Euroopa liidrite seas. Kross hoiatas, et kui ameeriklased tõmbuvad tagasi, ei ole Euroopa ühtne – osa riike võib otsida kompromissi Venemaaga. See seab Ukraina ja Gruusia veelgi suurema riski alla ning nõuab kiireid ja jõulisi samme Euroopa poolt, et tagada oma julgeolek ja sõltumatus USA poliitilistest muutustest. **Margus Tsahkna** sõnul on USA survestamine maavarade lepingute osas väga intensiivne ning nende eesmärk on kindlustada endale strateegilised ressursid igal rindel. Ukraina on oma tingimused esitanud. Tsahkna märkis, et praeguses olukorras on kõik võimalik – alates pehmetest sammudest kuni tariifide ja sanktsioonideni Euroopa vastu. Seni ei ole USA Euroopa suhtes midagi konkreetset kehtestanud, kuid võimalusi hoitakse lahtisena. Samuti on selge, et Venemaal võib sisepoliitiline surve kasvada, kui olukord halveneb. Tsahkna sõnul ei soovi Trump pikka mängu ning tema eesmärk on kiire kokkulepe. Eesti ja Euroopa ülesanne on tagada, et konflikt ei lõpe tingimustel, mis oleksid kahjulikud Ukrainale ja kogu regioonile. Samal ajal tuleb arvestada, et USA võib hakata sihikule võtma ka Euroopa majanduslikke ja poliitilisi positsioone, et neid oma huvidele allutada.

Henn Põlluaas uuris, kas Tsahkna osakab paremini selgitada kõlanud jutte, et USA plaanib oma väed Euroopast ära viia. **Margus Tsahkna** sõnas, et vähemalt ametlikult ei ole ameeriklaste poolt selliseid otsuseid tehtud. Ta märkis, et kuigi Trump on avalikult rääkinud võimalusest viia väed Euroopast ära, on see seni olnud pigem abstraktne jutt. Samas ei saa seda võimalust täielikult välistada. **Eerik-Niilies Kross** sõnas, et Euroopas on toimunud psühholoogiline nihe – kõik mõistavad, et tuleb ise rohkem panustada. Ta rõhutas, et küsimus pole enam ainult rahalises toetamises, vaid ka valmisolekus vajadusel sõdida. Ta märkis, et meie seisukoht peaks olema selge: kui olukord nõuab, siis Eesti osaleb. **Margus Tsahkna** sõnas, et Eesti osalus rahvusvahelistes missioonides on alati olnud Riigikogu otsus ning seni on saadud ka rahva toetus, isegi keerulistel olukordades. Ta rõhutas, et Eesti ei lähe kunagi üksi, vaid tegutseb koos tuumaheidutuse riikidega. Pole kahtlust, et kui otsus tehakse, on Eesti kindlasti kaasas. Samas tuleb arvestada julgeolekuolukorda – Venemaa suudab oma vägesid kiiresti liigutada, mistõttu on oluline tagada, et Eesti on ise kaitstud. Tsahkna märkis, et NATO tugevust võidakse järgmise paari aasta jooksul testida, mistõttu tuleb olukorda rahulikult hinnata. Küll aga pole kahtlust, et kui liitlased tegutsevad, on ka Eesti kohal. **Marko Mihkelson** sõnas, et rahu narratiiv on eksitav, kuna see jätab mulje, et võitlus on peaaegu läbi ja rahu on käeulatuses. Ta rõhutas, et ukrainlased on oma vajadustes selged – nad ei vaja hetkel liitlasvägesid, vaid suurtükke, laskemoona ja õhutõrjet, et stabiliseerida olukord rindel. Lisaks on vaja strateegilist relvastust. Mihkelson viitas ka Münchenis peetud

arutelule, kus öeldi, et ainus garantii julgeolekule on Ukraina võit ja sellele järgnev NATO liikmelisus. Seejärel küsis ta, kui kaugele on jõutud külmutatud Venemaa varade kasutamise osas ning kas Belgia on valmis selles osas samme astuma või milliseid garantiisid nad ootavad. **Margus Tsahkna** sõnas, et Belgia on hakanud külmutatud Venemaa varade küsimuses tegutsema ning on koostanud dokumendi, mis määratleb, mida on vaja nende kasutuselevõtuks.

Henn Põlluaas küsis, kas on arutatud ka ELi kaitseraha jagamise põhimõtteid – kas toetust suunatakse proportsionaalselt kõigile liikmesriikidele või eelistatakse rohkem Venemaaga piirnevaid riike, kus oht on kõige suurem. Ta märkis, et meedias on seda teemat käsitletud, kuid uuris, kas ka ametlikumal tasemel on toimunud arutelusid ning kas Eesti liitlased on seda küsimust tõstatanud. **Margus Tsahkna** sõnas, et praegu puudub veel selge jaotuspõhimõte, kuna kaitserahastust pole lõplikult kinnitatud. Ta märkis, et tal ei ole selle kohta täpsemat infot, kuna teema on peamiselt kaitseministeeriumide tasandil.

Komisjonis jätkus arutelu ning räägiti muuhulgas Müncheni julgeoleku konverentsil kõlanud mõtetest.

Otsustati:

1.1. Toetada Vabariigi Valitsuse esitatud seisukohti (konsensus: Maria Jufereva-Skuratovski, Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Henn Põlluaas, Juku-Kalle Raid, Luisa Rõivas).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvusvahelise Demokraatia ja Valimisabi Instituudi põhikirjaga ühinemise seaduse eelnõu (559 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Margus Tsahkna tutvustas eelnõu, mille eesmärk on ratifitseerida Eesti liitumine rahvusvahelise Demokraatia ja Valimisabi Instituut ehk International IDEA organisatsiooniga. IDEA keskendub demokraatia ja valimisprotsesside toetamisele. Eesti osalus on oluline, kuna see võimaldab kaasa aidata demokraatia edendamisele ja valimisprotsesside tugevdamisele rahvusvahelisel tasandil. International IDEA asutati Stockholmis 1995. aastal (14 asutajaliiget). Praeguseks on valitsustevahelisel organisatsioonil 35 liiget + 2 jälgija staatuses riiki (USA ja Jaapan). IDEA on ÜRO Peaassamblees vaatlaja. Eesti liitumine IDEA-ga kiideti heaks 1. detsembril 2021 ja Eesti juba osaleb IDEA töös, kuid vaja on astuda viimane samm – ratifitseerida põhikiri Riigikogus. IDEA tegevused on näiteks valimisprotsesside valdkonnas võrgustike loomine, valimisprotsesside nõustamine ja teadusuuringute soodustamine. Eestis koordineerib tegevust välisministeerium, kuid konsulteerib nõukogu istungitel osaledes ja valimisküsimustes Eesti seisukohti andes justiitsministeeriumiga. Seaduse mõju majandusele, julgeolekule ja välissuhtlusele on hinnatud positiivseks. Näiteks on tuntud huvi Eesti digilahenduste vastu. Mõju siseriiklikele toimingutele seadusel puudub. IDEA-l puudub liikmemaks, kuid soovituslik on anda tuumpanus - Eesti on otsustanud toetada 70 000 euroga. Kõik IDEA-s osalemise kulud on ette nähtud välisministeeriumi eelarves.

Marko Mihkelson palus saata detailsema dokumendi, mis selgitab lähemalt organisatsiooni tegevusi. Ta tegi ettepaneku teha komisjoni otsused. **Henn Põlluaas** palus hääletust.

Otsustati:

2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 19.03.2025 (poolt 3: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Luisa Rõivas; vastu 1: Henn Põlluaas; erapooletuid 0).

2.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (poolt 3: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Luisa Rõivas; vastu 1: Henn Põlluaas; erapooletuid 0).

2.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Luisa Rõivas (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Henn Põlluaas, Luisa Rõivas).

3. Info ja muud küsimused

Muid küsimusi ei arutatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Marko Mihkelson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristiina Reinfeldt
protokollija